

NORGES HØYESTERETT

Den 20. desember 2005 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2005-01986-A, (sak nr. 2005/1502), straffesak, anke,

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Bjørn Feyling)

mot

A (advokat Erling O. Lyngtveit)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Stabel**: Saken gjelder anke over en frifinnende lagmannsrettsdom i en sak behandlet med lagrette. Spørsmålet er om det var en saksbehandlingsfeil at lagmannen under sin gjennomgåelse av bevisene uttalte seg sterkt kritisk om grunnlaget for tiltalen.
- (2) A og B ble ved beslutning av statsadvokatene i Oslo 19. desember 2003 satt under tiltale for overtredelse av straffeloven § 268 annet ledd jf. § 267, i forbindelse med det såkalte Drammensranet. Gjerningsbeskrivelsen lød slik for begge:

"Søndag 30. mars 2003, ca. kl 2125 i Tordenskjoldsgate ved nr. 77 i Drammen, bemektiget han seg kr 185.991,50 fra en verditransport tilhørende VaktService as ved å true vekterne C og D med automatvåpen og/eller håndvåpen."
- (3) A ble 5. oktober 2004 i tillegg satt under tiltale for forsøk på ytterligere ett grovt ran, og for en rekke andre forhold.
- (4) Ved Drammen tingretts dom 30. mars 2005 ble A domfelt etter tiltalen til en straff av fengsel i seks år og seks måneder. I tillegg ble han dømt til å betale erstatning og oppreisning til C med i alt kr 252 500. A ble også idømt inndragning og utvidet inndragning. Dommen hadde for straffekravet slik domslutning.

"A f. 00.00.1968 dømmes for overtredelse av straffeloven § 268, 2. ledd 2. ledd, jf § 267, straffeloven § 268 2. ledd, jf § 267, jf strl § 49, straffeloven § 317 1. ledd, straffeloven § 147 1. og 2. ledd 3. straffalternativ, våpenloven § 33 1. ledd 2. punktum, jf 2. ledd,

jf 3. ledd, jf § 7 1. ledd, § 8, 1 ledd, våpenloven § 33 1. ledd 2 punktum, jf 2. ledd, jf 3. ledd, jf § 27 b 2. ledd og vegtrafikkloven § 31 1. ledd jf § 24 1. ledd alt sammenholdt med straffeloven §§ 61, 62 og 63 til en straff av fengsel i 6 – seks – år og 6 – seks – måneder.

Til fradrag i straffen går 562 – femhundreogsekstito – dager for utholdt varetektsarrest, jf straffeloven § 60 1. ledd 1. og 2. punktum.”

(5) B – som bare var tiltalt for Drammensranet – fikk en straff av fengsel i fire år. Begge anket til lagmannsretten over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for så vidt gjaldt Drammensranet, over det borgerlige rettskravet og inndragningen. Ankene ble i sin helhet henvist til ankebehandling i sin helhet.

(6) Ved Borgarting lagmannsretts særskilte dom 15. september 2005 ble B – etter at lagretten hadde svart nei på skyldspørsmålet knyttet til Drammensranet både for ham og A – frifunnet. For A avsa lagmannsretten frifinnende dom 26. september 2005. Straffen for de forhold som var rettskraftig avgjort ved tingrettens dom, ble fastsatt til fengsel i tre år og tre måneder. Han ble frifunnet for kravet om utvidet inndragning. Dommen hadde slik domsslutning:

- ”1. A, født 00.00.1968, frifinnes for tiltalen av 19. desember 2003.
2. A frifinnes for kravet om innragning knyttet til tiltalen nevnt ovenfor.
3. A frifinnes for det borgerlige rettskravet fra C og D.
4. A dømmes for de forholdene som er rettskraftig avgjort ved Drammen tingretts dom 30. mars 2005 til en straff av fengsel i 3 – tre – år og 3 – tre – måneder. Til fradrag i straffen går 742 – sjuhundreogførtito – dager varetektsfengsel.
5. A frifinnes for kravet om utvidet inndragning etter straffeloven § 34a.
6. Saksomkostninger for lagmannsretten idømmes ikke.”

(7) Påtalemyndigheten anket til Høyesterett over frifinnelsen av A. Anken gjaldt saksbehandlingen. Det ble for det første gjort gjeldende at det var en saksbehandlingsfeil at fire lydbåndopptak ikke ble tillatt ført som bevis. Dernest ble det gjort gjeldende at det var en saksbehandlingsfeil at lagmannen i rettsbelæringen under gjennomgåelsen av bevisene ga uttrykk for at han ikke kunne huske i sin tid som dommer å ha sett en så svakt fundert tiltale i en alvorlig straffesak. Rettsbelæringen innebar ifølge påtalemyndigheten en slik påvirkning av lagretten at det forelå en saksbehandlingsfeil som kunne ha virket inn på lagrettens kjennelse. Den frifinnende dommen av B ble ikke anket.

(8) Ved Høyesteretts kjæremålsutvalgs beslutning 10. november 2005 ble anken tillatt fremmet for så vidt gjaldt spørsmålet om lagmannens rettsbelæring inneholdt uttalelse som innebærer saksbehandlingsfeil. For øvrig ble anken nektet fremmet.

(9) *Jeg er kommet til at anken må føre frem.*

(10) Den uttalelsen saken gjelder, falt under lagmannens gjennomgåelse av bevisene i saken etter straffeprosessloven § 368 annet ledd, og var felles for de to tiltalte. Etter anmodning fra påtalemyndigheten ble følgende protokollert:

”Jeg finner grunn til å si at jeg i min tid som dommer her i domstolen ikke kan huske å ha sett en tiltale som er såpass svakt fundert i en alvorlig straffesak.”

- (11) Partene er enige om at protokollatet ikke er fullstendig, da lagmannen også – etter det han sa om sin tid som ”dommer her i domstolen” – skjøt inn: ”– det nærmer seg 17 år nå –”.
- (12) Lagmannen har i brev 4. november 2005 presisert at han i tillegg til det protokollerte, som i alle rettsbelæringer, også sa følgende:

”Når det gjelder det jeg sier om hvordan rettsreglene generelt er å forstå, er dere bundet av dette. Hvis jeg sier noe om hvordan bevisene bør vurderes, er dere ikke bundet av dette, det er bare til veiledning. Bevisbedømmelsen er lagrettens oppgave.”

- (13) Partene er ellers enige om at lagmannens foredrag falt i tre deler, en innledende del med den egentlige rettsbelæring, som ble innledet med de nettopp siterte presiseringene, en gjennomgåelse av sakens beviser, og en avsluttende del som blant annet inneholdt den omstridte uttalelsen. Det må legges til grunn at denne falt før gjennomgangen av de praktiske detaljer om prosedyrer og stemmereglene.

- (14) Rettsformannens foredrag til lagretten er regulert i straffeprosessloven § 368. Av bestemmelsens andre ledd fremgår det at:

”Rettsens formann gjennomgår i et kort foredrag bevisene i saken og forklarer spørsmålene og de rettssetninger som skal legges til grunn.”

- (15) Lagmannens plikt til å gjennomgå bevisene i saken skal først og fremst samle lagrettens oppmerksomhet omkring det vesentlige i forhold til de spørsmålene som skal besvares, og gi en ordnet oversikt over hovedpunktene i bevisførselen, jf. Andenæs, Norsk Straffeprosess (2000) side 54. Lagmannen har ingen plikt til å gi uttrykk for sitt eget syn på bevisene, men det er heller ikke noe til hinder for at han gjør det. Hvorvidt det skal gjøres, beror i høy grad på lagmannens eget skjønn. Det klare rettslige utgangspunkt er derfor at det ikke er en saksbehandlingsfeil at lagmannen har uttalt seg om bevisene, se særlig Rt. 1972 side 1077 på side 1080.

- (16) Gjennom rettspraksis er det likevel stilt opp noen begrensninger. Uttalelsene må for det første ikke være misvisende, jf. blant annet Rt. 1977 side 182 på side 184. Dernest – og det er dette som er temaet i vår sak – må de ikke innebære en utilbørlig påvirkning av lagretten. Om dette viser jeg til Rt. 1977 side 182 på side 184 og Rt. 1985 side 764 på side 768. Den sistnevnte avgjørelsen formulerer temaet som et spørsmål om det er godtgjort at lagretten har vært gjenstand for en form for påvirkning som ikke kan aksepteres. Også dette beror langt på vei på en skjønnsmessig vurdering. Det er på det rene at terskelen er høy.

- (17) Ved min vurdering av saken bemerker jeg innledningsvis at lagmannen med sin uttalelse har gått betydelig lenger enn hva som har vært vanlig i praksis. Dette er ikke i seg selv tilstrekkelig til å konstatere saksbehandlingsfeil, noe som også er lagt til grunn i Rt. 1972 side 1077. Spørsmålet blir om han etter en konkret vurdering har overskredet grensen for tilbørlig påvirkning. Som jeg tidligere har fremhevet, er utgangspunktet at lagmannen har full anledning til å gi uttrykk for sitt syn på bevisene. Om han mener at de ikke holder til domfellelse, vil han, i tilknytning til hvert enkelt bevis, kunne gi uttrykk for det. Også i en

mer oppsummerende del må han kunne gjøre dette. En forutsetning må imidlertid være at han holder seg til sakens beviser, altså det som har vært fremført i saken.

- (18) Det ligger i sakens natur at lagmannen i en slik oppsummering også vil kunne bygge på sin juridiske kompetanse og sin mer allmenne livserfaring. Lagretten vil uansett vite, eller i det minste anta, at lagmannen har en betydelig kompetanse og erfaring på området. Etter mitt syn går det likevel en grense ved å trekke inn forhold som ikke kan overprøves, og som lagretten ikke har mulighet til å korrigere. I Rt. 1894 side 218 fant Høyesterett at det var en feil at lagmannen bragte inn i saken ”et nyt faktisk Moment, som ikke kan siges at være notorisk, en Omstændighed, der ogsaa synes at have fundet sit Udtryk deri, at Lagmanden for vedkommende Faktum paaberaaber en 20-aarig Erfaring”. Det lagmannen her hadde påberopt, var sin erfaring med Sarpsborgs ”Pøbel” som skulle være kjent som den råeste og mest brutale i hele landet.

- (19) Det lagmannen har bragt inn i vår sak, er ikke et nytt faktisk moment, men en rangering av tiltalens holdbarhet basert på sin 17-årige erfaring som dommer i den samme lagmannsretten. Han kan ikke huske å ha sett en tiltale som er såpass svakt fundert i en alvorlig straffesak. Dette er et utsagn med betydelig tyngde og overbevisningskraft. Det gjøres ikke bare klart at lagmannen selv ikke ville ha kjent tiltalte skyldig, om det hadde stått til ham. Han sier også at han aldri i sin omfattende dommererfaring har sett en sak som har ligget dårligere an bevismessig. En slik rangering kan ikke overprøves av lagretten. Lagmannen har dermed etter mitt syn trukket så store vekslere på en erfaring og kompetanse bare han besitter, at grensen for tilbørlig påvirkning er overskredet.

- (20) Ved denne vurderingen har jeg sett hen til at straffeprosessloven legger opp til en klar funksjonsfordeling mellom lagretten og lagmannen, og dessuten forutsetter et samvirke mellom lagmannen og de øvrige fagdommere. Lovens ordning er at det er lagretten som – etter å ha hørt rettsformannens gjennomgåelse – tar standpunkt til skyldspørsmålet. Lagretten kan avsi en kjennelse som lagmannen mener er uriktig. Kjennelsen kan eventuelt settes til side etter bestemmelsene i straffeprosessloven §§ 376a til 376c. Denne kompetansen er imidlertid ikke tillagt rettens formann alene, men er lagt til de tre fagdommerne som kollegium. Dette understreker at lagmannen – selv om formålet måtte være å forhindre en etter hans syn uriktig domfellelse – bør vise en viss tilbakeholdenhet med å trekke konklusjonen for lagretten.

- (21) Jeg konkluderer dermed med at lagmannens utsagn slik det falt, utgjorde en saksbehandlingsfeil. Etter straffeprosessloven § 343 første ledd kommer en slik feil bare i betraktning når det antas at den kan ha innvirket på dommens innhold. Jeg finner det klart at dette er tilfelle her. Riktignok hadde lagmannen innledningsvis i foredraget presisert at lagretten ikke var bundet av hans syn på bevisvurderingen. Når jeg likevel har konkludert med at uttalelsene var så bastante at de var å betrakte som en utilbørlig påvirkning, ligger det nærmest i sakens natur at de kan ha påvirket lagrettens kjennelse og dermed sakens utfall.

- (22) Lagmannsrettens dom med hovedforhandling blir dermed å oppheve. Opphevelsen begrenses til å gjelde frifinnelsen for tiltalen av 19 desember 2003, omhandlet i domslutningen punkt 1-3, jf. straffeprosessloven § 347 annet ledd. Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens dom med hovedforhandling oppheves for så vidt A er frifunnet for tiltalen av 19. desember 2003.

- (23) Kst. dommer **Kaasen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (24) Dommer **Øie:** Likeså.
- (25) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- (26) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (27) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens dom med hovedforhandling oppheves for så vidt A er frifunnet for tiltalen av 19. desember 2003.